

Imaginariji bodočih slovenskih emigrantov

Abstract

The imagery of prospective emigrants from Slovenia

The article examines the images that young Slovenian people associate with a decision or intention to emigrate in the future. Through unstructured interviews the author analyzes their imageries as key factors and motivators of future emigration. Beside an imaginary of "somewhere else" the position of the interviewees in the global arena must be taken into account. It turns out that their ambivalent position, on the one hand marked by privilege on the global level and by marginalization in the native country on the other, drives their imageries, which are composed of more than just imagery of somewhere else. These are marked with imageries of space, people, society, time and movement, and have a homogenizing effect on their perception of the "here and now", and on the "here" in the future. Current location, in this case Slovenia, becomes a single, mostly negative category, opposed to which are the positive qualities that potentially exist elsewhere. "Elsewhere" does not represent only one possible destination, but a multitude of places that have the potential of a better life. And mere potential is enough for the interviewees to imagine emigrating to a destination and living there. Their imagery of 'abroad' thus comprises also imagery of the lightness of travel, supported by modern communication and transport networks.

Keywords: imagery, happiness, mobility, home, future

Tija Jerkič holds a BA in ethnology and cultural anthropology. (tija214@windowslive.com)

Povzetek

Članek obravnava mlade, ki jih združuje odločitev oziroma namen, da se v prihodnosti izselijo iz Slovenije. Skozi nestrukturirane intervjuje avtorica analizira imaginarij kot ključni dejavnik in motivator bodoče emigracije, pri čemer upošteva tudi njihov ambivalentni položaj, ki ga po eni strani zaznamuje privilegirana v globalni sferi, po drugi pa je marginalnost v matični družbi gibal njihovih imaginarijev. Ti so zaznamovani s predstavami o prostorih, ljudeh, družbi, času in gibanju, ki delujejo kot »homogenizatorji« zlasti predstav o »tukaj zdaj« in o »tukaj v prihodnosti«. Prostor, ki je v tem primeru Slovenija, postane z vso svojo vsebino enotna, večinoma negativna kategorija, v opozicijo kateri se postavijo pozitivne lastnosti, ki potencialno obstajajo nekje drugje, ta »nekje drugje« ni le ena sama mogoča destinacija, temveč množica krajev oziroma prostorov, ki nosijo potencial boljšega življenja. In zgolj potencial je dovolj, da si sogovorniki lahko predstavljajo migracijo v to destinacijo in življenje v njej. Njihove predstave o tujini torej zajemajo tudi imaginarij o lahkotnosti gibanja, podprtega s sodobnimi komunikacijskimi in transportnimi mrežami.

Ključne besede: imaginarij, sreča, mobilnost, dom, prihodnost

Tija Jerkič je diplomirana etnologinja in kulturna antropologinja. (tija214@windowslive.com)

Mladi v Sloveniji se iz dneva v dan soočajo z vprašanji: Kaj bo po diplomi oziroma zahvaljujoč bolonjski reformi, po magisteriju? Kje bodo zaposleni? Ali bodo našli prostor v svoji stroki? Ali je njihova prihodnost v prekarnih oblikah dela? Ali bodo podaljševali status, dokler bo mogoče? Torej vprašanja, ki se nanašajo na prihodnost, na to, kar bo. Odgovori niso gotovi, temveč so spremenljivke, katerih podlaga je imaginarij, spremenljiv, individualiziran, a hkrati kolektiven.

Zanimalo me je, kje so stičišča imaginarijev posameznikov in kaj jih napaja. Predstave o zdajšnjem položaju mladih (pa tudi drugih, seveda), napajane iz medijev, izkušenj iz druge roke ter lastnih izkušenj in predstave o tem, kar bi lahko bilo, delujejo kot katalizator izseljevanja, saj slovenski prostor v njihovem imaginariju ne ponuja priložnosti. Te obstajajo onkraj slovenske meje. A hkrati se nahajajo v položaju možnosti posedovanja imaginarija o nekje drugje in priložnosti poizkusa aktualizacije imaginarija. Imaginarij sem zajela v naslednjih, ključnih točkah: prihodnost, sreča, mobilnost, prostor, socialne mreže in dom. Torej sem se gibala v okviru nekakšnih klasičnih antropoloških konceptov (predvsem v zadnjih štirih sklopih), ki se v našem času in prostoru hitro spreminjajo. Namen članka je prvič, skozi te točke prikazati individualiziranost in kolektivnost imaginarija ter njegovo delovanje izhajajoč iz lastnosti homogenizacije in polarizacije in, drugič, obravnavati imaginarij v kontekstu globalne in slovenske sedanosti, zaznamovane s krizo in negotovostjo na eni strani ter na drugi strani priložnosti, svobode izbire, pretoka informacij in gibanja po svetu, ki nas umeščajo v ambivalentni položaj.

Članek temelji na nestrukturiranih intervjujih, opravljenih februarja 2014 s štirimi bodočimi migranti, ki jih združujejo starostno obdobje (mladi odrasli), stopnja izobrazbe (so diplomirali oziroma bodo v kratkem), geografski prostor (živijo v Sloveniji in so slovenski državljani), status zaposlitve (nezaposleni) in odločitev emigracije zaradi nezadovoljstva s svojo državo in razmerami v njej. Prvi intervju je potekal v obliki fokusne skupine, ki sva ga opravili skupaj s kolegico Majo Nemeč, s Petrom (32), Manjo (23) in Sašo (23), nekoliko pozneje pa sem opravila še intervju s Vanjo (24). Vprašanja so se nanašala na njihove razloge za emigracijo, izbire destinacij, o njihovih predstavah o delu in ne nazadnje o sreči in prihodnosti. Poleg tega temelji članek tudi na samorefleksiji, saj se kot vrstnica sogovornikov ukvarjam s podobnimi vprašanji in predstavami kot moji sogovorniki, sploh tistimi, ki zajemajo predstave o prihodnosti v Sloveniji.

Imaginarij

Imaginarij, »lat. Imaginarius, le v mislih, domišljiji obstoječ, iz-, za-mišljen, glagol pa je imaginare, predstavljati si, domišljati si, sanjati o čem« (Jurič Pahor, 2012: 410), je moč, ki oblikuje svetove (Brann v Salazar, 2012: 876), prostore (Auge, 2011; Hoey, 2011; Jurič Pahor, 2012; Nastran Ule, 2000; Salazar, 2012) in posameznikovo dojemanje svojega prostora/identitete v svetu (Benson, 2012; Brydon, 2010;

Rapport in Dawson, 1998a; Salazar, 2012). Poleg prostorske oziroma geografske, imaginarij zajema tudi časovno komponento v tem smislu, da je povezan z zgodovinskim ozadjem¹ (O'Reilly in Benson, 2009; Salazar, 2012; Waldren, 2009) ter da sam usmerja posameznikovo vizijo prihodnosti (Bauman, 2002; Kalčič, 2011; Korpela, 2009; O'Reilly in Benson, 2009; Trundle, 2009). Vendar imaginarij ni v popolni »lasti« posameznika. Nekatere njegove komponente so morda že lastne le nosilcu, vendar nanj vpliva tudi družba, katere del je, torej, ko govorimo o imaginariju, govorimo o kolektivni »lasti« (Benson, 2012; Jurič Pahor, 2012; Salazar, 2012). Karen O'Reilly pravi, da na našo izbiro destinacije vplivajo kolektivni imaginariji, ki jih posedujemo kot pripadniki družbenega razreda, družbe, etnične skupine, kulture itd., vendar ti imaginariji niso determinirajoči, so zgolj predispozicija, zaradi katere so »nekatero destinacije bolj verjetne kot druge«² (Benson, 2012: 1689). Prav tako moramo upoštevati spremenljivo naravo imaginarijev, ki se »(pre) oblikujejo prek izkušenj, opazovanja, potovanja, pripovedi, spraševanja in srečanj« (Lunaček, 2008: 22), saj »imaginacija zajema tisti del predstav, ki niso nujno resnične in dejanske (ni jih mogoče zreducirati zgolj na fikcijo ali utvaro), pa čeprav ni nič za vselej določeno ali nespremenljivo« (Jurič Pahor, 2012: 410).

Kadar govorimo o imaginarijih, torej ne govorimo o nečem statičnem. Imaginariji se nenehno spreminjajo in preoblikujejo. Salazar, ki sicer proučuje turizem, pravi, da imaginariji krožijo, »potujejo« skozi čas in prostor skozi dobro vzpostavljene vezi, pustijo določene elemente za seboj in poberejo nove, venomer pa se vračajo na točko izvora« (Salazar, 2012: 868). To kroženje si lahko predstavljamo kot posameznika, čigar imaginarij so oblikovala potovanja, pripovedi iz druge roke, imaginarna potovanja,³ namišljena prek filmov, literature, brošur, ki jih širijo mediji, kot so radio, televizija in splet, ki krčijo svet in ga delajo dostopnega, majhnega. Torej ta imaginarna potovanja lahko delujejo kot katalizatorji potovanja

¹ Lahko gre za imaginarij, katerega preteklost leži v produkciji kolonialnodobnih mitov in fantazij (Salazar, 2012: 871). Eden teh primerov je Indija, kjer je kot posledica kolonizacije angleščina razširjen jezik, poleg tega pa obstaja tudi dobra prometna povezanost v obliki železniškega prometa (Korpela, 2009: 17). Ali pa Italija kot del »Grand toura« za Angležinje višjih slojev. Italija, ki so jo te ženske iskale ob vračanju, je večinoma obstajala znotraj imaginarija. Toskana in Firence so tako predstavljale »dekontekstualizirane in generične prikazni sonca, ruralne idile, visoke umetnosti, dobre hrane ...« (Trundle, 2009: 54) Na tej točki se mi je zdel zanimiv tudi Petrov komentar »vidi se, da smo bili čez zgodovino hlapci«, ko je govoril o tem, kaj je oblikovalo »slovensko mentaliteto«. Vanja pa je govorila o bogati zgodovini notranjega oblikovanja v Skandinaviji.

² »V svetovnem izseljenskem dogajanju je bil čas množičnega izseljevanja Evropejcev v Ameriko od konca 18. stoletja do zaprtja ameriških »zlatih vrat« po končani prvi svetovni vojni tudi čas oblikovanja podobe Amerike kot dežele neizmernih prostranstev, zaposlitvenih možnosti in osebne ter verske svobode, ki je bila mnogokrat razpeta med mitičnimi predstavami in realnostjo tamkajšnje sveta.« (Drnovšek, 2006: 123)

³ Taka je na primer »Literatura o Grand tour, Sredozemlju, eksotičnih drugih, popolnih podnebnih, peščenih plažah, modrem nebu, romantičnih avanturah [...] Počitnice, sproščanje, neskončni dnevi proste izbire so spodbudili imaginarno obzorje upov in sanj, ki postajajo resnične« tam«.« (Waldren, 2009: 153-154)

oziroma migracije (Urry, 2007: 169–170). Vendar se lahko imaginarij na sami destinaciji transformira, kar se pogosto zgodi (Waldren, 2009: 156–157), tako bo postal popotnik, migrant, skratka mobilni subjekt nosilec novega imaginarija (Sheller in Urry v Kalčič in idr., 2011: 13). Na oblikovanje imaginarija lahko gledamo tudi kot na komparativni projekt, kjer se različni dejavniki imaginarnega življenja postavijo ob bok sedanosti (Torkington, 2010: 103), rezultat pa je pogosto homogen, negativen pogled na izvorno družbo oziroma državo⁴ (Kalčič, 2011; Korpela, 2009). Torej nam imaginarij razkriva, kako nekdo vidi svojo okolico, sebe, druge in drugod v sedanosti ter kako v tem trenutku vidi svojo prihodnost tu in kakšna bo njegova prihodnost nekje drugje.

Imaginarij prihodnosti

Imaginarij torej lahko deluje kot katalizator, kot gibalno migracije in njen usmerjevalnik. Skozi pogovor so sogovorniki primerjali svoje možnosti za življenje tukaj in nekje drugje v prihodnosti. Tu se pogosto homogenizira kot nekaj negativnega in postavi v binarni položaj drugje (Korpela, 2009: 18). Priložnosti za zaposlitev, politične razmere, ljudje itd. tu, torej dejavniki, ki zaznamujejo njihovo sedanost in prihodnost, so negativno vrednoteni, medtem ko ti isti dejavniki nekje drugje dobijo pozitivno konotacijo. Ilustrativen primer tega je slovenska »karakteristika« siljenja v pitje alkohola: »V Sloveniji zelo radi silimo v alkohol, to je naša mentaliteta, radi silimo človeka v alkohol. V tujini te ne silijo, da piješ ...« (Peter) Negativna vrednota je tu predstavljena kot lastnost izvorne družbe/domače družbe in je hkrati odsotna drugje. Zanimiv je v tem pogledu tudi Petrov opis Japonske: »V trgovini se ti priklonijo, tam imajo najete ljudi samo zato, da pokažejo spoštovanje do tebe. Pri nas prodajalke opazijo, da prideš, ampak delajo stvari naprej in ne pristopijo k tebi.« Slovenija in Slovenci postanejo drugi, homogenizirana kategorija v imaginariju, pod krovnim terminom »slovenska mentaliteta«, dojetim kot negativna lastnost, od katere se sogovorniki želijo v prihodnosti tudi fizično čim bolj distancirati: »Rajši bi odšla nekam, kjer je razmišljanje drugačno ... Nekako nočem sodelovati pri teh stvareh.« (Manja) V opoziciji njej so sogovorniki, njihovi bližnji, prijatelji, ljudje, ki jih moji sogovorniki vrednotijo pozitivno in so v njihovih očeh nekako drugačni (O'Reilly in Benson, 2009: 5). Se pravi, da bi lahko govorili tudi o imaginariju o sebi (Hoey, 2011: 40) in o drugih ljudeh⁵ (Adams v Salazar, 2012: 864).

⁴ Emigranti evropskega rodu v Varanasiju na primer ne kritizirajo le svoje države izvora, temveč homogenizirajo ves Zahod prek specifičnih lastnosti, kot so individualnost, znanje, popularna kultura in vrednote, ki jih opisujejo kot negativne (Korpela, 2009: 18).

⁵ Kjer so drugi ljudje homogenizirana enota v imaginariju in pomenijo prebivalce določenega ozemlja oziroma člane neke družbe, npr. prebivalci Japonske so v Petrovem imaginariju na splošno vrednoteni pozitivno, torej kot pozitivni drugi, medtem ko so člani slovenske družbe na splošno vrednoteni kot negativni drugi ljudje, z izjemo npr. njegove družbe, ki ne spada med tiste s »sloven-

Eden izmed imaginarijev, ki je trenutno na splošno najbolj aktualen in usmerjevalen v Sloveniji, je pomanjkanje služb in slabe, prekarne delovne razmere za mlade (in na splošno), torej imaginarij, ki ga napaja ekonomska kriza. Mladi opažajo, da Slovenija v številnih strokah⁶ producira bistveno več delovne sile, kot je dejansko potrebuje, zato »večina [mladih] meni, da je v tujini veliko lažje dobiti službo ter da so plače in delovne razmere veliko boljše kot v Sloveniji« (Naterer, 2011a: 560; glej tudi Klanjšek, 2011: 389–390; Zavratnik, 2011: 61). Pomembno je tudi dojemanje dela, kaj ta daje vsakemu posamezniku in do katere mere se lahko posameznik poistoveti in identificira s svojim delom. Delo »merimo in vrednotimo po zmožnosti, da je razvedrilno in zabavno, da [...] zadovoljuje estetske potrebe in želje porabnika, iskalca občutij in zbiralca doživetij.« (Bauman, 2002: 177) Sogovorniki v Sloveniji ne vidijo možnosti za zaposlitev in kariero, ki bi si jo želeli, Manja na primer opisuje prihodnost Sašinega fanta, za katerega pravi, da bi ga odhod v tujino in ukvarjanje z videoigrama »poživilo«, ostajanje v Sloveniji in delo v družinskem podjetju pa »ubilo«. Še posebej kritičen odnos imajo do načina dela, ki so ga preizkusili na lastni koži, zanj slišali iz druge roke ali pa mu bili priča. Peter je na primer govoril o problematiki predajanja znanja novim zaposlenim zaradi strahu pred izgubo lastne zaposlitve;⁷ Vanja v Sloveniji s svojo izobrazbo sploh ne vidi prihodnosti, saj službo notranjih oblikovalcev opravljajo arhitekti.⁸ V Skandinaviji, na drugi strani, Vanja ne vidi le možnosti za zaposlitev, temveč vidi tudi odnos do delavcev in dela: »Švedom nadure pomenijo, da nisi sposoben opraviti svojega dela v določenem času! Cenijo kakovost dela in ne količine kot pri nas ... Po delu pa se parki napolnijo z ljudmi in vsi so videti tako srečni ...«; Saša in Manja pa sta med prakso spoznali delo v veterini, ki ga je Saša opisala takole: »Lahko bi bile dober kolektiv, ampak se rajši dol tlačijo.« Manja pa pravi da, »ko prideš kot študent nekam delat, te rajši spravijo pometat, kot da bi ti dali narediti kaj koristnega«.

To so razmere, katerih del moji sogovorniki nočejo postati, zato njihovo odločitev emigracije razumem kot beg pred zamišljeno prihodnostjo. Pogosto migranti ne bežijo pred tem, kar je, temveč pred tem, kar bo: zadolženost, brezposelnost,

sko mentaliteto«, kar jo dela drugačno in posledično pozitivno vrednoteno.

⁶ Produkcija nezaposljivih kadrov je zelo opazna npr. v družboslovju. Pot do izobrazbe v družboslovju nikakor ni trnova ali pa nedostopna. Toda kaj pa potem? V pogovorih s sošolci in kolegi iz družboslovnih smeri je bil večkrat poudarjen problem majhnosti Slovenije in slovenskega gospodarstva, ki ne prepozna pomembnosti družboslovja, medtem ko imajo nekatera velika podjetja v tujini cele družboslovne oddelke.

⁷ Pogovor s Petrom se mi je zdel zelo zanimiv, saj je navedel, kako se negotovost, značilna za sedanost, zaznamovano z ekonomsko krizo 2008, odraža pri vstopu na delovno mesto. Zaposleni, ki ne želijo predajati znanja zaradi strahu pred izgubo službe; tisti pred upokojitvijo ne želijo predajati znanja, zaradi želje po tem da bi ostali uporabni po upokojitvi; in nazadnje mladi, ki ostanejo brez znanja.

⁸ Ravno nekaj dni po pogovoru z Vanjo mi je prijateljica, študentka arhitekture, svojo prihodnost, ob naključnem srečanju na avtobusu, po prihodu iz Irske opisala takole: »Na Irskem arhitekt zasluži 4000 evrov! V Sloveniji pa je plačan pet evrov na uro ... v McDonaldu.«

služba brez prihodnosti, monotonost življenja itd. (O'Reilly in Benson, 2009: 3–4). Pri tem je zanimivo to, da z izjemo Petra preostale sogovornice še niso bile vključene na trg dela (z izjemo prakse in študentskega dela), torej ne gre le za beg pred prihodnostjo, temveč tudi za beg pred nečim, česar v celoti sploh še niso izkusile, lahko bi torej govorila o »begu, predno bo prepozno« (Korpela, 2009: 19), kjer to, kar bo, venomer obstaja nerealizirano ali pa vsaj ne v celoti realizirano, v imaginariju.

Imaginarij o sreči

Odločitev sogovornikov razumem tudi kot odločitev postati avtor svojega življenja, kot to poimenuje Smith (v Benson, 2012: 1687), kot samorealizacijski projekt (O'Reilly in Benson, 2009: 1), kot iskanje sreče (Bauman, 2008; O'Reilly in Benson, 2009), dobrega oziroma boljšega življenja (Benson, 2012; Korpela, 2009; O'Reilly in Benson, 2009; Urry, 2007; Waldren, 2009), sebstva (Hoey, 2011; O'Reilly in Benson, 2009), smisla (Auge, 2011), samoizpolnitve (Papastergiadis, 2000; Trundle, 2009; Ule, 2011), načina oziroma sloga življenja (O'Reilly in Benson, 2009), se pravi nekačšnega »modusa bivanja, ki ga vsakdanjost bodisi onemogoča bodisi poizkuša doseči, a zaman – le malo ljudi sploh upa, da bi ga lahko doživeli v krajih, kjer živijo svoje vsakdanje življenje.« (Bauman, 2002: 126) Kot pravi Špela Kaličič, se je veliko ljudi znašlo v nezadovoljnem in negotovem položaju, ki ga je prinesla globalna ekonomska kriza leta 2008.⁹ Kaličič govori celo o eksistencialni negotovosti, ena od prilagoditev nanjo pa je mobilnost (2011: 34; glej tudi Fabjančič, 2006: 41–42). Moji sogovorniki si svojo prihodnost predstavljajo kot zelo mobilno, čemur se bom posvetila pozneje, za zdaj se bom posvetila vprašanju sreče; kaj za moje sogovornike sreča sploh je in kje tiči. »Za Zygmunta Baumana iskanje utopije v sodobnem, fluidnem življenju zavzame obliko individualiziranega lova, samorealizacijskega projekta, ki ni namenjen izboljšanju širše družbe.« (v O'Reilly, 2009: 103) Natančneje, iskanje sreče zaznamuje privatiziranost in dereguliranost. Dereguliranost zaradi množice opcij, ki posamezniku omogočajo napredek, privatiziranost pa zato, ker govorimo o individualni izboljšavi in ne o kolektivni (Bauman, 2002: 171). Torej iščemo privatizirano utopijo (O'Reilly, 2009: 104) oziroma individualni »alternativni modus vivendi« (Kaličič, 2011: 41). To, kar se zdi pomembno mojim sogovornikom, torej ni zgolj kariera oziroma bolje rečeno – kariera je le del tega, kar iščejo.

Njihov imaginarij o boljšem življenju zajema tudi ljudi (Vanja je omenila Dansko, kjer naj bi živeli najsrečnejši ljudje; Manja je opisovala Novozelance kot »v redu« ljudi), kulturo (Petru je všeč japonska kultura), vizualno podobo kraja (Vanja je opisovala, kako je v Skandinaviji vse lepo urejeno: »Tam je vse tako zelo lepo videti,

⁹ Zaradi krize leta 2008 je v Evropski uniji kar 12 milijonov ljudi, še posebej mladih in upokojenih, ogroženih, da konča v revščini (Kaličič, 2011: 34).

tiste hiške, stanovanja, trgovine ...«), naravne danosti (Saša in Vanja sta govorili o podnebu, Manja pa tudi o živalskih vrstah), kulinariko (Saša je govorila o tem, da ji Kanada ni bila všeč ravno zaradi prehranjevalnih navad) in družbeno-politične razmere (Vanja je govorila o skandinavskih državah in poudarila nerazslojenost družbe, v JAR pa veliko razslojenost; Manja je govorila o »glavobolih«, ki jih dobi že s tem, ko vključi televizor in vidi, kaj se dogaja v Sloveniji). Pomembno je, da moji sogovorniki niso fiksirani na točno določeno destinacijo, temveč na mnogotere destinacije, ki nosijo potencial boljšega življenja, kar pomeni, da imajo potencialni migranti veliko izbire (Benson, 2012: 1682), izbor kraja, ki ustreza in se umešča v okvir drugih življenjsko-stilskih praks, pa je vselej ključnega pomena (Torkington, 2010: 105). Vanja na primer našteva: Norveško, Švedsko, New York, Kanado, Dansko, Nizozemsko, za krajši čas tudi Indijo ali pa kakšno državo Arabskega polotoka ali JAR;¹⁰ Peter našteva ZDA, Kanado, male azijske tigre; Manja je govorila o Avstraliji, Novi Zelandiji, Afriki. Pri nekem kraju je glavno to, da jim ponuja dovolj možnosti za samouresničitev, da ustreza njihovim aspiracijam in značaju, se pravi temu, kako si predstavljajo idealen svet. Ilustrativen primer tega poda Manja, veganka, borka za pravice živali in bodoča veterinarica, ki svojo prihodnost vidi v zavetišču za živali. Zavetišče za živali ima za Manjo več pomenov. Prvi se nanaša na njeno idealno službo, torej delo z eksotičnimi živalmi, drugič, delo poteka pod pogoji, ki se ji zdijo etični («[zavetišča] niso kot živalski vrtovi, ki imajo uboge živali v ujetništvu v središču mesta, ampak so dovolj v naravi, da lahko imitirajo naravne razmere in lahko tiste živalice nazadnje vrnejo v naravo»). Tretjič, gre za prepoznavanje sebe in sebi enakih ljudi v tem okolju: »Meni se zdi zelo pomemben predpogoj, da sploh lahko delaš v zavetišču, da moraš čutiti ljubezen do živali in moraš biti kolikor toliko do neke mere dobra oseba, kar nekako iščem v svetu.« In četrtič – zavetišče se nanaša na imaginarij krajine (O'Reilly in Benson, 2009: 3) »nekje na meji med divjino in civilizacijo, da si nekje stran, ampak da nisi preveč stran«.

Imaginarij o mobilnosti

Kje se vidiš v prihodnosti? Kjer *kje* določa specifično geografsko točko, postane vprašanje brez natančnega odgovora. Moji sogovorniki si kot svoj potencialni dom predstavljajo ves svet. Podobno Schivelbush pravi, da »je ... svet postal velika veleblagovnica podeželj in mest« (v Urry, 2007: 4). Rapport in Dawson govorita o svetu, ki je na naših dlaneh (1998a: 6), in o Zemlji kot o kognitivnem prostoru, »znotraj katerega si [ljudje] lahko ali pa si morajo predstavljati gibanje in dejansko

¹⁰ To so države, kjer notranje oblikovanje cveti, vendar vidi Vanja druge probleme, na primer odnos do žensk. Vanja je pripovedovala, kako so v Kuvajtu neko oblikovalko zato, ker je ženska, zavrnilo, čeprav jo je priporočil priznani oblikovalec, pravi, da se ni pripravljena »plaziti« in »obnašati ponižno«. Indija se ji zdi skrb zbujajoča glede posilstev, JAR pa zaradi velike razslojenosti.

se gibljejo.« (1998b: 25) Auge pravi, da si »posameznik v zahodnih družbah želi biti ves svet« (2011: 42), Bauman pa opisuje svet kot zabojnik, poln zavrgljivih predmetov (2002: 204–205). Vendar vsi ti (in nekateri drugi) avtorji, opozarjajo, da je svet nekaterim bolj dostopen kot drugim. Lahkotno gibanje po svetu je privilegij (Bauman, 2002: 20), torej nikakor ni splošna praksa (Rapport in Dawson, 1998a: 6), saj moramo biti venomer pozorni na družbeno-ekonomski status posameznikov, ki jim onemogoča uresničitev imaginarija prek mobilnosti. Kot pravi Smith, »imajo nekateri boljše možnosti postati uspešni avtorji svojega življenja kot drugi.« (v Benson, 2012: 1685–1687) To se nanaša na posameznike s privilegijem mobilnosti. Skozi pogovor so sogovorniki govorili o gibanju po svetu kot o nečem lahkotnem, neproblematičnem, pri čemer je gibanje, mobilnost tisto, kar ima potencial potrditve oziroma zavrnitve njihovega imaginarija. Začetna destinacija morda ni tudi končna. Bodoči migranti bi ob ugotovitvi, da jim začetna destinacija ne ponuja dobrega življenja, namreč odpotovali drugam (O'Reilly in Benson, 2009: 10–11). Saša na primer s fantom potuje, ta potovanja so zanj hkrati iskanje potencialnega, bodočega doma. Tudi Peter, Vanja in Manja potujejo, vendar se bodo na tisto pravo iskanje svoje utopije, svoje Indije Koromandije, šele podali in se na lastne oči prepričali o njenem obstoju. »Jaz sem bolj na tem, da bom šla tja in videla, ali mi ustreza, zanašam se sicer na svojo prilagodljivost, vztrajnost in je tako, greš tja, če ti je všeč, ostaneš, če ti ni, greš drugam,« (Manja), Peter celo pravi, da bi »rad stestiral ves svet« v iskanju »čim večjega približka tega, kar si želim«. Poleg lahkotnosti mobilnosti sta pri sogovornikih pomembna njihova prilagodljivost in kulturni kapital. »Misliš, da se ti bo problem vključiti? Nikakor ne,« odgovarja Peter, s čimer želim poudariti pomembnost kulturnega kapitala, nabranega tekom življenja, izvirajoč iz privilegiranega položaja potovanja in gibanja (Benson, 2012: 1687). »Mobilnost naj bi namreč posameznikom omogočala, da pridobijo znanje in veščine, ki jih od njih zahteva svetovno gospodarstvo oziroma svetovni trg dela – znanje tujih jezikov, odprtost, strpnost do drugačnosti, pripravljenost na medkulturni dialog in sposobnost čezmejnega sodelovanja.« (Klanjšek, 2011: 379) Torej moje sogovornike položaj tujca ne bremeni, še več – v položaju tujca vidijo prednost. »V mojih državah je človek tako ali tako v nekdanjih kolonijah, jaz ga nočem imeti, ampak belci dejansko imajo privilegije.«¹¹ (Manja)

O fenomenu selitve z »globalnega severa« na »globalni jug«, torej iz ekonomsko bolj v ekonomsko manj razvite dežele, pišeta na primer Špela Kalčič (2011) in Mari Korpela (2009). Korpela govori o *back packerjih* v indijskem Varanasiju. Opisuje jih kot mladino iz srednjega sloja privilegiranih, zahodnih družb, katerim ohranjanje načina življenja omogoča položaj v globalni areni (2009). Vanja je podobno razmišljala o Indiji, kamor bi šla zaradi cvetočega trga za notranje oblikovanje, vendar le začasno, »tam je res vse tako poceni, prideš s sto evri, pa si kralj!«

¹¹ Manja bi rada obiskala zavetišča v bolj »eksotičnih krajih« zaradi zanimivih živalskih vrst, pri tem je naštevala na primer afriške države (brez specifičnih imen).

Špela Kalčič (2011) pa obravnava emigrante, oziroma kot jih sama poimenuje, »nove evropske nomade«, ki so se zaradi visokih stroškov bivanja začeli izseljevati v kraje z nižjimi stroški, na primer južno Evropo ali Afriko.¹² Sami sicer govorijo o svobodni volji svoje izbire, vendar njihov vsakdanjik razkriva nezadovoljstvo nad življenjskim položajem in občutek marginalizacije v domači družbi. »Lahko dobiš službo v Afganistanu npr., če navedem tako grozno državo glede financ, pa imaš še zmeraj dobro plačo, dobro živiš, še boljše kot v Sloveniji ali kjerkoli v Evropi, glede na tamkajšnje cene in plačo, lahko še vedno dobro živiš.« (Peter) Torej ne moremo govoriti le o privilegijih v globalni areni, temveč tudi o marginalizaciji in prekarizaciji mladih v njihovi družbi. Položaj dobro povzema Andrej Nareter:

Mladi pa danes vidijo družbo kot nezanesljivega, včasih celo nekoliko zahrbtnega partnerja, ki je »na drugi strani« in s katerim je za sodelovanje treba skleniti formalnopravno pogodbo, saj zaupanje in dober odnos ne zadostuje več. »Mladina je torej čigava?«, »Kdo je zanje odgovoren?« sta glavni vprašanji, na kateri mladi sploh ne iščejo več odgovorov [...] Odraščanje je tako postalo individualni projekt, za katerega je odgovoren vsak sam. (Nareter, 2011b: 580–581)

Na tej točki se mi zdi pomembno poudariti, kar pravi Michaela Benson (2012: 1681) – imaginarij ni edini razlog, zakaj ljudje migrirajo, s tem so povezane tudi individualne¹³ biografije, širši družbeni konteksti in strukturni pogoji. Izkušnja brezposelnosti, kariere, ki se ne premaknejo, prekarni trg dela, brezdomstvo in kritični odnos do dominantnih norm izvirne družbe, zaznamovane z neoliberalnim kapitalizmom, so dejavniki, ki so »nove evropske nomade« Špela Kalčič potisnili od zadaj in marginalizirali v izvorni družbi, zato, pravi avtorica, ne moremo govoriti o jasnem razločku med prostovoljno in prisilno mobilnostjo (2011: 36–38). Podobno pravi tudi Papastergiadis Nikos, ki prav tako govori o brisanju jasne meje med prisilno in prostovoljno migracijo ter opozarja na previdnost pri rabi izraza »posameznikova prosta izbira«, saj ta besedna zveza zanemari vezi preteklosti in dolžnosti do prihodnosti (2000: 57). Ta potisk od zadaj je prisoten tudi pri mojih sogovornikih v obliki dejanskih izkušenj, izkušenj iz druge roke ali imaginarija o sedanosti in prihodnosti, ki Slovenijo homogenizira v nekaj negativnega – sem spada že omenjeno nezadovoljstvo glede zaposlitvenih in kariernih opcij, nezadovoljstvo glede načina dela in pridobivanja izkušenj,

¹² Melita Poler Kovačič in Karmen Erjavec pa v članku o ilegaliziranih imigrantih iz Afrike v EU na primer pišeta o tem, kako jim je Evropa predstavljala ekonomski uspeh, dobro službo, bogastvo (2010: 181).

¹³ O individualnih dejavniki govore tudi Li in dr., 2012, ki opozarjajo na pomembnost obravnavne psiholoških dejavnikov v migraciji.

nezadovoljstvo glede ljudi in družbeno-političnih razmer v državi¹⁴ – medtem ko zbrana množica čezmejnih destinacij postane potencial pozitivnega.

Imaginarij prostora

Moje sogovornike zaznamuje imaginarij o lahkotnosti potovanja, kar omogoča vrsto stvari. Ljudje iščejo svoje lastne utopije že stoletja, vendar je širjenje tega fenomena posledica večje zmožnosti ocenjevanja možnosti oziroma ocenjevanja kakovosti življenja na specifičnem kraju (kje bo moje življenje boljše: tu ali tam?). To izbiranje med lokacijami je po Giddensu možnost, ki se je odprla šele pred kratkim, v zadnjih 50, 60 letih, kot posledica: globalizacije, individualizacije, povečane mobilnosti, lahkotnosti gibanja in fleksibilnosti dela (v O'Reilly in Benson, 2009: 3). Heidegger je tako že leta 1950 napovedal pospeševanje družbenega življenja zaradi »krčenja časovnih in prostorskih razdalj [...] ter posledično zблиževanja ljudi in stvari« zaradi učinka medijev, kot sta radio in televizija, ki sta zmožna informacijo prenesti takoj, na dožemanje distance (Zimmerman v Urry, 2007: 169). Papastergiadis to krčenje prostora in transformacijo dožemanja prostora imenuje »osvoboditev od tiranije oddaljenosti«, ki jo je omogočila telekomunikacijska tehnologija (2000: 16). Auge govori o ekscesu prostora, značilnem za nadmoderno, ki ga zaznamujeta hkrati krčenje in odpiranje sveta, saj je »s hitrimi prevoznimi sredstvi vsaka prestolnica samo nekaj ur oddaljena od katerekoli druge. V zasebnosti bivališč lahko navsezadnje gledamo neposreden prenos vsakovrstnih podob [...], ki se pravkar odvijajo na drugem koncu sveta.« (Auge, 2011: 36–37) Podobno tudi Bauman govori o razvrednotenju prostora mogočega »v univerzumu programske opreme, kjer se potuje s svetlobno hitrostjo [in kjer] lahko prostor prečkamo dobesedno v »nikakršnem času«, razlike med »daleč stran« in »tukaj« ni več. Prostor nič več ne omejuje dejavnosti in njenih učinkov in velja le malo ali sploh ne velja.« (Bauman, 2002: 150–151) Urry trdi, da je mobilni telefon človeka osvobodil fiksacije kraja (2007: 174–175), Katulić o »kompresiji časa ter prostora prek komunikacijskih mrež« (2011: 34) itd. Te tehnologije torej lajšajo mobilnost in predstave o mobilnosti tistim, katerim so dosegljive, ter transformirajo dožemanje prostora. To se pozna na primer že po sami izbiri mreže poznanstev, ki si jih nabiramo na različne načine. Peter, ki je veliko svojih sedanjih prijateljev spoznal prek igranja interaktivnih igrice na spletu, pravi, da »na spletu spoznaš ljudi, ki so na tvoji ravni«, prav tako išče po spletu službo v tujini, torej je prostor v tem primeru nekaj virtualnega, ne fizičnega. Vanja se skoraj vsak dan po telefonu pogovarja s

¹⁴ Edino, kar so moji sogovorniki poudarili kot izrazito pozitivno glede Slovenije, so naravne danosti: »Živimo v državi, ki je po mojem mnenju ena najlepših« (Peter), »Slovenija mi je zelo všeč naravoslovno ...« (Manja), kar le še dodatno izostri nezadovoljstvo z družbeno-političnim položajem, torej bi lahko govorili ne le o binarnosti med tu in tam, temveč tudi med naravo in družbo na isti lokaciji.

svojo prijateljico, ki trenutno študira na Švedskem, preko aplikacije, ki omogoča brezplačne pogovore, preko *wi-fija*. Pomenljiv se mi je zdel tudi Vanjin stavek »Ni tako, da zdaj pa živiš nekje in si čisto sam. Imaš skype, facebook, sploh se ti ni treba pogovarjati zares, da veš, kaj se s kom dogaja ...«.¹⁵ Torej se posameznik, ki ima to tehnologijo, ob selitvi zares ne loči popolnoma od prej vzpostavljenih socialnih in podpornih mrež oziroma drugače rečeno, se le-te ne zdijo tako oddaljene, saj jih lahko nosimo s seboj vsepovsod v obliki mobilnega telefona kar v žepu. Če smo se torej nekateri osvobodili tiranije fizičnega prostora oziroma oddaljenosti, kot pravi Papastergiadis, ali je zdaj nastopila nova tiranija? Tiranija komunikacijske tehnologije oziroma virtualnega prostora, ki v tem primeru pomeni manjše zlo? Čeprav so sogovorniki govorili o izjemni lahkotnosti potovanja, so se vendarle zarisale neke meje, ki so jih poleg družbeno-političnih, podnebnih ipd. razlogov sooblikovale meje komunikacijskih tehnologij. Manja je tako navedla pomembnost spletne povezave oziroma spletno povezavo kot dejavnik pri izboru idealne destinacije, drugi pa so splet omenili kot orodje za vzdrževanje stikov. Ali kot pravi Urry, dokler je v bližini dobra telekomunikacija, dostop do globalnega transporta, si ljudje predstavljajo, da lahko živijo kjerkoli na svetu. Računalniki, telefon, splet itd. so naredili iz Zemlje majhen prostor in odprli poti do oddaljenih krajev. »Fizično potovanje [tako] pogosto dopolnjuje *communicative travel*, potovanje imaginarija, virtualno potovanje, splet in gibanje predmetov.« (v Waldren, 2009: 161) »Gibanje [za Bergerja] ima pomembno vlogo pri našem imaginariju o modernosti [...], gibanje je jedro našega [...] konstrukta sodobne družbene izkušnje in konstrukcije moderne izkušnje za nas.« (v Rappor in Dawson, 1998b: 24) »Mobilnost je torej temeljni del globalne družbene realnosti. Je njen izraz, rezultat in gorivo hkrati.« (Klanjšek, 2011: 378–379) Vendar je znova treba opozoriti na privilegij te pozicije prostega gibanja tako v fizičnem kot v virtualnem prostoru. Še vedno je treba upoštevati dostopnost do komunikacijskih tehnologij in tehnološko pismenost. Poleg tega je treba upoštevati tudi vprašanje cenzure spleta, ki je ponekod velik problem. Enako je z nizkocenovnimi, komercialnimi leti, ko na primer ne letijo na vojna območja. Nekaterim se je svet zaradi transportnih tehnologij tako v fizičnem kot v virtualnem svetu odprl skorajda na stežaj, medtem ko je za druge zaradi samega kontrasta svet še bolj zaprt.

Imaginarij socialnih mrež

Socialnim mrežam (družinskim, prijateljskim ...) v procesu migracije ter njihovi vlogi pri procesu ustalitve v novi družbi je bilo v antropologiji namenjene precej pozornosti. Wilson na primer govori o verižnih reakcijah oziroma o *network media-*

¹⁵ Omeniti je treba tudi nizkocenovne možnosti potovanja, ki še dodatno manjšajo svet.

ted migration. To pomeni, da vsaka migracija olajša migracijo drugim iz družinskega ali prijateljskega kroga prvega migranta, kar venomer širi krog ljudmi z zvezami v tujini (v Brettell, 2008: 126–127). Poleg socialnih mrež so se antropologi v okviru tematike migracij ukvarjali tudi z vprašanjem etničnosti in identitete, pri čemer so mnogi¹⁶ povzeli, da »je etničnost [...] osnova za konstrukcijo družbene kohezije in alians.« (ibid.: 133) Vendar danes lahko govorimo o migraciji, ki jo zaznamujeta odsotnost podpornih socialnih mrež in irelevantnost etnične identitete (Kalčić, 2011: 33). To pomeni, da se bodoči migranti ne morejo zanašati, niti se ne zanašajo na obstoječe zveze v tujini, ki bi jim migracijo olajšale. Na pot se podajajo sami, kar pa, kot smo videli, zaradi komunikacijskih tehnologij ne pomeni, da so zares sami. Imaginarij o lahkotnosti gibanja gre namreč z roko v roki z imaginarijem o lahkotnosti ohranjanja stikov.¹⁷

Na tej točki želim pozornost nameniti socialnim mrežam, kaj so in kakšen pomen imajo v sedanosti, saj pomembno vplivajo na imaginarij o mobilnosti. Wellman življenje pred letom 1950 opisuje takole: »Svoje bližnje so ljudje srečevali med sprehodom skozi svoje soseske, skozi povezanost »od vrat-do-vrat«. Ljudje so se hodili obiskovat, področja prijateljstva, dela in družinskega življenja pa so se prekrivala.« Danes se ta področja ne prekrivajo več v taki meri. Čeprav ni nujno, da se ljudje selijo dlje od rojstnega kraja, je pogosto, da so kraji, kjer preživljamo prosti čas, kraji, kjer delamo, in dom bolj oddaljeni kot v preteklosti, kar zmanjšuje možnost naključnega srečanja med bližnjimi. Posledično je za ohranjanje stikov z bližnjimi potrebne več organizacije in načrtovanja (v Urry, 2007: 220). Podobno pravi Fox: »Ne živimo več v majhnih, tesno povezanih skupnostih [...], kjer bi bili v vsakdanjem stiku s člani svoje družabne mreže [...] prijatelji in družine so raztreseni.« (v Urry, 2007: 175)

Raztresenosti svojih poznanstev in socialnih mrež moji sogovorniki ne dojemajo zgolj kot dejstvo ali kot neproblematičnost, temveč lahko tudi pozitivno. »Pri meni [Manja govori o svoji družini, op. p.] se ni žal še nihče odselil, ker potem bi imela cenejše počitnice ...« (Manja) Torej je razpršenost socialne mreže po svetu dojeta kot način olajšanja mobilnosti in olajšanega dostopa do sveta s finančnega vidika. Poleg tega moramo upoštevati tudi preobrazbo vsebine socialnih mrež. Kdo bo tvorec naše vezi, ni več determinanta (Torkington, 2010: 104), ki se oblikuje prek lojalnosti posameznika do svojega spola, družine, socialnega sloja in etnične pripadnosti (Nastran Ule, 2000: 50). Danes, pravi Bauman, tovrstne orientacijske točke sicer še vedno obstajajo, a so redkejše, »prihajamo iz obdobja vnaprej razvrščenih »referenčnih skupin« (Bauman, 2002: 12–13). »Moderna [namreč] pozna le življenje, ki je »narejeno«: življenje modernih moških in žensk je [tako] naloga,

¹⁶ Brettell našteva: Jamajčane in Haitijce v ZDA, ki jih je raziskoval Foner, 1985; 1987; Banks, 1987; Ameriške staroselce v ZDA je raziskoval Rous, 1995; Sikhe v Britaniji pa Bachu, 1993.

¹⁷ Morda so socialne mreže zamenjala socialna omrežja?

ne danost.« (ibid.: 171) Pomembno je torej individualno iskanje ne le sreče, kariere ipd., temveč tudi socialnih mrež, ki so prilagojene posamezniku in ne nasprotno. »Ponavadi je tako, da najdeš tiste ljudi, ki so ti najbolj podobni.« (Peter); »biti moraš do neke mere dobra oseba, kar iščem v svetu.« (Manja) Tako si želijo moji sogovorniki postati avtorji svojega življenja (Smith v Benson, 2012: 1687), aktivni tvorci (Korpela, 2009: 24), lovci (Bauman, 2008: 113), ki so breme tkanja vzorcev in posledično bremena za neuspeh prevzeli nase, v sedanjosti, ki jo zaznamujejo razpadanje, krhkost, drobljivost, prehodnost in trenutnost človeških vezi (Bauman, 2002: 20–21) ter prostorov (Auge, 2011: 79–80).

Dom

Izjemna fluidnost, ki zaznamuje sedanjost, izrazito transformira nekatere koncepte, ki so bili v preteklosti povezani s statiko in trajnostjo. Še en koncept, vreden obravnave, je dom. Za Augeja smo ljudje v času globalne unifikacije, kjer »noben kraj ni popolnoma ločen in kjer noben kraj ni popolnoma drug [...] vedno in hkrati nikoli »doma«.« (v Rapport in Dawson, 1998a: 6) Tradicionalno je bil dom konceptualiziran kot »fizično središče posameznikovega univerzuma – varni in nepremični prostor odhoda in vračanja [...] in osnovni fokus posameznikove skrbi in nadzora [...] Domove lahko tako razumemo kot organizacijo prostora skozi čas in premeščanje sredstev v prostoru skozi čas.« (ibid.: 6–7) Torej biti doma pomeni biti fiksiran v okolju (Rapport in Dawson, 1998b: 21). V času sodobne mobilnosti je treba na dom gledati drugače, kot na nekaj mobilnega, oziroma kot pravi Rouse, »plurilokalnega« (v Rapport in Dawson, 1998a: 7–9). V tem pogledu je zanimiv članek Lucije Katulić o diplomantkah, ki po več let bivajo v tujini. Katulićeva med drugim obravnava tudi, kako te ženske ustvarjajo svoj dom, in ugotavlja, da je dom kraj, kjer simbolno in materialno pride skupaj, oziroma »kraj, ki svoj pomen pridobi skozi prakso« (Petridou v Katulić, 2009: 187).

Za moje sogovornike dom ni statična kategorija, je nekaj, kar lahko premikaš, in nekaj, kar je treba obravnavati v določenem kontekstu, dom je tam, »kjer si ga ustvariš« (Peter). Ustvarjanje doma je ekvivalent ustvarjanja pomena, se pravi, če prostor ne nosi pomena za posameznika, mu ne more reči dom. »Če bom tam samo živel, ne bom imel tam družine ne drugih zadev, družino bom imel nekje drugje, še vedno ne bo tisto moj dom, ampak bo dom, kjer bo moja družina.« (Peter) Dom je tudi sinonim za življenje oziroma ne pomeni le prostora, v katerem živiš, temveč pomeni »imeti tam življenje«¹⁸ ali kot pravi Manja, »svoje življenje nesem s sabo, vse [...] materialne in čustvene stvari,« ali pa je povezan s časovno komponento, kot pravi Saša: »Če si samo eno leto nekje, si na potovanju, če pa

¹⁸ Saša je dom označila tudi kot prostor virtualnega življenja: »Dom je, da si stvari odneseš domov, Simse inštaliraš [računalniška igrice, ki simulira življenje].«

si nekje več kot dve leti, pa tam živiš.« Kot opozarja Maja Lamerger Khatib, je pri domu pomembno tudi »občutenje sebe, sebstva, posameznikove identifikacije« (2009: 36). Prej sem že omenila idejo o iskanju Indije Koromandije, utopičnega kraja, kjer se bo imaginarij sreče uresničil. Ta ideja torej sovпада z idejo doma kot kraja, v katerem posameznik prepozna sam sebe in kjer se uresničijo njegovi ideali. Za moje sogovornike je svet poln potencialnih, dostopnih domov, imaginarij, ki si ga je mogoče predstavljati le kot član privilegiranega dela svetovnega prebivalstva, kar je še toliko bolj občutno v luči begunske situacije. A hkrati njihovo razmišljanje o potencialu doma nekje drugje opozarja na odsotnost oziroma propad vezi s trenutnim domom, je posledica občutkov marginaliziranosti in nemoči.

Sklep

Imaginariji so naše predstave o prostorih, ljudeh, ki naseljujejo prostore in o nas samih. Prav tako zajema naše predstave o sedanjosti in prihodnosti, torej ima tudi časovno razsežnost, ki se tekom časa in najrazličnejših vplivov lahko spreminijo. Sicer vsakič enkrat, je v kolektivni lasti, saj do pripadnikov iste družbe imaginarij prihaja po individualnih (osebna poznanstva, lastne izkušnje itd.) in skupnih kanalih (radio, televizija, časopisi itd.). Skupaj s svojim učinkom homogeniziranja, krajev, ljudi v teh krajih in razmer v časovnem okviru, deluje kot katalizator migracije, ki se v določenih točkah nahaja v obliki binarne opozicije življenju in možnostim, ki so tukaj. Dobro : slabo, sreča : nesreča, možnost : omejenost, negotovost : gotovost, margina : privilegij ... Taka polarizacija poudarja imaginarij prihodnosti, prek katerega si sogovorniki predstavljajo, kašno bo njihovo življenje, če bodo ostali v Sloveniji, in kakšno bo, če bodo odšli. Za imaginarij prihodnosti je značilna kombinacija oprijemljivih dejstev (ekonomska kriza, izkušnje na delovnem mestu, izkušnje iz druge roke) ter neoprijemljivih predstav, ki venomer obstajajo v zamišljeni prihodnosti. Torej govorimo o begu, predno bo prepozno (Korpela, 2009: 19). S prihodnostjo je močno povezan imaginarij o sreči. Vsi si želimo biti srečni, biti avtor svojega življenja. Ker pa se srečen konec življenjske zgodbe mojim sogovornikom zdi bolj verjeten nekje drugje, se bodo podali na individualiziran lov na svojo srečo, na katerem bodo v množici indij koromandij odkrili tisto, ki njim najbolje ustreza, svojo utopijo, kjer jim bo omogočena lastna samouresničitev. Razmišljati o odkritju Indije Koromandije izhaja iz ambivalentnega položaja, v katerem so se znašli moji sogovorniki. V njihovem imaginariju mobilnosti se razkrivata dve plati zgodbe, ki brišeta meje med prisilno in prostovoljno migracijo (Papastergiadis, 2000: 57). Mobilnost je ena od strategij prilagajanja današnjim razmeram, v kateri so se znašli ljudje po vsem svetu in ki briše meje med t. i. globalnim jugom in globalnim severom. Ljudje na obeh umetno konstruiranih poloblah se namreč poslužujejo primerljivih strategij (Kalčič in idr., 2011: 10), ena teh je gibanje prek meja. Vendar to še ne pomeni, da gledamo na dva enaka načina gibanja. V tem pri-

meru govorimo o privilegiju gibanja, ki ga omogoča družbeno-ekonomski status v globalni areni (Korpela, 2009: 15). Na eni strani sogovorniki čutijo marginalizacijo v lastni družbi, ki jih potiska v neprosto voljno iskanje boljšega življenja nekje drugje (Kalčič, 2011: 36–38), vendar se na drugi strani nahajajo v privilegiranem položaju, ki jim omogoča nabor kulturnega kapitala, prostega gibanja prek meja in dostopnost sveta. Svet je torej kot veleblagovnica krajev, med katerimi lahko izbiramo kot tisti s privilegijem v globalni areni.

Tak imaginarij prostora nam omogoča krčenje prostora in časa ter posledično možnost reflektivnega ocenjevanja potencialnih destinacij in zarisovanje novih, virtualnih meja, ki nam svet odpirajo še bolj na stežaj in še bolj potrjujejo družbeno politični položaj v svetovnem merilu. Razvoj telekomunikacijskih tehnologij nam prav tako transformira vlogo in imaginarij o socialnih mrežah. Če imamo splet, nismo zares sami. Naše vezi so posledično lahko še bolj oddaljene, kar pa ni obremenjujoče, če so nam tako dostopne. Simptom moderne je namreč raztresenost, minljivost in krhkost vezi, ki niso determinirajoče za našo prihodnost, ampak skupaj z našo etničnostjo, družino, slojem in krajem, fluidne. Te lastnosti oziroma orientacijske točke, čeprav še vedno vplivne v današnjem individualiziranem načinu življenja, izgubljajo pomen, Ulrich Beck jih imenuje celo »zombijske institucije«, ki so mrtve, a hkrati še vedno žive (v Bauman, 2002: 11). Tako smo lahko povsod doma, na več krajih hkrati, naš dom je tam, kjer si ga ustvarimo. Vendar razmišljanje sogovornikov v smeri sveta kot doma lahko interpretiramo na dva načina. Prvič kot privilegij, kot zmožnost misliti o svetu kot domu, in drugič s pozicije marginalnosti in čutenja potrebe po ustvarjanju novega doma nekje drugje.

Literatura

- AUGE, MARC (2011): *Nekraji: Uvod v antropologijo nadmodernosti*. Ljubljana: Maska.
- BAUMAN, ZYGMUNT (2002): *Tekoča moderna*. Ljubljana: *cf.
- BAUMAN, ZYGMUNT (2008): *The art of life*. Cambridge in Malden: Polity.
- BENSON, MICHAELA (2012): How culturally-significant representations are translated into lifestyle migration. *Journal of ethnic and migration studies* 38(10): 1681–1695.
- BRETTELL B., CAROLIN (2008): Theorizing migration in anthropology the social construction of networks identities communities and globalscapes. V *Migration theory: talking across disciplines*, C. B. Brettell in J. F. Hollifield (ur.), 97–137. New York: Routledge.
- BRYDON, DIANA (2010): Cracking imaginaries: studying the global from Canadian space. V *Rerouting the postcolonial: New directions for the new millennium*, J. Wilson in dr. (ur.), 105–117. London in New York: Routledge.
- DRNOVŠEK, MARJAN (2006): Nekateri vidiki odnosa slovenske javnosti do izseljenstva. *Dve domovini: Razprave o izseljenstvu* (24): 115–132.
- FABJANČIČ, NINA (2006): Migrantke brez dokumentov kot »nove služkinje« v Nemčiji.

- Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo 226(34): 41–53.
- HOEY, A. BRIAN (2009): American narratives of travel and a search for refuge. V *Lifestyle Migration: Expectations, Aspirations and Experiences*, K. O'Reilly in M. Benson (ur.), 31–50. Farnham in Burlington: Ashgate.
- JURIČ PAHOR, MARIJA (2012): Čezmejni in transkulturni imaginariji: Alpsko-jadranski prostor v kontekstu njegovega zamišljanja in o(d)smišljanja. *Annales: anali za istrske in mediteranske študije* 22(2): 409–424.
- KALČIĆ, ŠPELA (2011): Going nomad: New mobile lifestyle among Europeans. *Dve domovini: Razprave o izseljenstvu* (38): 33–48.
- KALČIĆ, ŠPELA, MARKO JUNTUNEN IN NATAŠA ROGELJA (2011): Marginal mobility: A heuristic tool for comparative analysis of contemporary mobilities. *Dve domovini: Razprave o izseljenstvu* (38): 7–20.
- KATULIĆ, LUCIJA (2009): Ženske v diplomaciji in njihove zasebne transnacionalne prakse. *Dve domovini: razprave o izseljenstvu* 29: 181–203.
- KLANJŠEK, RUDI (2011): Globalizacija in mobilnost mladih. V *Mladina 2010: Družbeni profili mladih v Sloveniji*. M. Lavrič (ur.), 375–394. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad RS za mladino in založba Aristej.
- KORPELA, MARI (2009): When a trip to adulthood becomes a lifestyle: Western lifestyle migrants in Varanasi, India V *Lifestyle Migration: Expectations, Aspirations and Experiences*, K. O'Reilly in M. Benson (ur.), 15–30. Farnham in Burlington: Ashgate.
- LAMBERGER KHATIB, MAJA PEZDIR IN TATJANA PEZDIR (2009): »Could I ask you, my brother, to send me a little something?«: remitting behaviour among Arabs and Bosniaks in Slovenia. *Dve domovini: razprave o izseljenstvu* 29: 115–134.
- LI, MANJU, IRENE HANSON FRIEZE, JASNA HORVAT, JOSIPA MIJOČ IN JOSEPHINE E. OLSON (2012): Reasons for leaving home: comparing predictors of wanting to migrate and travel in Croatian undergraduates. *Migracijske i etničke teme* 28(1): 7–27.
- LUNAČEK, SARAH (2008): *Percepcija Evropejcev in Američanov ter predstave o Zahodu v Agadezu (Niger)*. Doktorska disertacija. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.
- MULEC, BREDA (2011): Kroženje možganov: Nov cilj v povezovanju z diasporami. *Dve domovini: Razprave o izseljenstvu* (33): 109–122.
- NASTRAN ULE, MIRJANA (2000): *Sodobne identitete v vrtincu diskurzov*. Ljubljana: Znanstveno publicistično središče.
- NATERER, ANDREJ (2011a): Sinteza spoznanj kvalitativnega raziskovanja. V *Mladina 2010: Družbeni profili mladih v Sloveniji*, M. Lavrič (ur.), 541–578. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad za RS mladino in založba Aristej.
- NARETER, ANDREJ (2011b): Zeitgeist mladih. V *Mladina 2010: Družbeni profili mladih v Sloveniji*, M. Lavrič (ur.), 579–586. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad za RS mladino in založba Aristej.
- O'REILLY, KAREN (2009): The children of the hunters: Self-realization projects and class reproduction. V *Lifestyle Migration: Expectations, Aspirations and Experiences*, K.

- O'Reilly in M. Benson (ur.), 103–120. Farnham in Burlington: Ashgate.
- O'REILLY, KAREN IN MICHAELA BENSON (2009): Lifestyle migration: Escaping to the good life. V *Lifestyle Migration: Expectations, Aspirations and Experiences*, K. O'Reilly in M. Benson (ur.), 1–14. Farnham in Burlington: Ashgate
- PAPASTERGIADIS, NIKOS (2000): *The turbulence of migration*. Cambridge, Oxford in Malden: Polity.
- POLER KOVAČIČ, MELITA IN KARMEN ERJAVEC (2010): The European Union - a new homeland for illegal immigrants?: a study of imaginaries of the European Union. *Dve domovini: razprave o izseljenstvu* 31: 169–185.
- RAPPORT, NIGEL IN ANDREW DAWSON (1998a): The Topic and the book. V *Migrants of identity: perceptions of home in a world of movement*, N. Rapport in A. Dawson, (ur.), 5–19. Oxford, New York : Berg.
- RAPPORT, NIGEL IN ANDREW DAWSON (1998b): Home and movement: A polemic. V *Migrants of identity: perceptions of home in a world of movement*, N. Rapport in A. Dawson, (ur.), 19–38. Oxford, New York: Berg.
- SALAZAR, B. NOEL (2012): Tourism imaginaries: A conceptual approach. *Annals of Tourism Research* 9(2): 863–882.
- TORKINGTON, KATE (2010): Defining lifestyle migration. *Dos Algarves* (19): 99–111.
- TRUNDLE, CATHERINE (2009): Romance tourists, foreign wives or retirement migrants? Cross-cultural marriage in Florence, Italy. V *Lifestyle Migration: Expectations, Aspirations and Experiences*, K. O'Reilly in M. Benson (ur.), 50–68. Farnham in Burlington: Ashgate.
- URRY, JOHN (2007): *Mobilities*. Cambridge in Malden: Polity.
- ULE, MIRJANA (2011): Spremenjene podobe mladosti in prehodov v odraslost. V *Obrazi pismenosti: spoznanja o razvoju pismenosti odraslih*, P. Javrh (ur.), 136–150. Ljubljana: Andragoški center Slovenije.
- WALDREN, JACQUELINE (2009): Lifestyle afterthoughts. V *Lifestyle Migration: Expectations, Aspirations and Experiences*, K. O'Reilly in M. Benson (ur.), 153–164. Farnham in Burlington: Ashgate.
- ZAVRATNIK, SIMONA (2011): Sodobne migracije v mnenjih slovenske javnosti. *Dve domovini: Razprave o izseljenstvu* (33): 55–72.